

Кіхтенко А.В.

Державний торговельно-економічний університет
Науковий керівник: Шведова Г.А.,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
правового забезпечення безпеки бізнесу
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПУ НЕВІДВОРОТНОСТІ ПОКАРАННЯ В КРИМІНАЛЬНО – ПРАВОВІЙ ПОЛІТИЦІ УКРАЇНИ

Принцип невідворотності покарання є одним із фундаментальних елементів кримінального права, який забезпечує ефективність правосуддя та збереження суспільного порядку. Цей принцип полягає в тому, що кожен злочин, незалежно від обставин його вчинення, повинен тягти за собою неминуче покарання. Він покликаний не лише покарати винного, але й запобігти вчиненню нових правопорушень шляхом демонстрації невідворотності наслідків протиправної поведінки. Невідворотність покарання стимулює правопорядок, забезпечуючи довіру громадян до системи правосуддя. Саме цей принцип утверджує справедливість у суспільстві, його ефективне дотримання є ключем до відновлення довіри громадян до правоохоронних органів та судової системи, що протягом тривалого часу потерпали від корупції та недостатньої ефективності.

Сьогодні в Україні триває процес оновлення кримінально-правової політики, спрямований на досягнення європейських стандартів справедливості та правопорядку. Принцип невідворотності є критично важливим для цих змін, адже лише гарантоване покарання за вчинення злочинів здатне знизити рівень злочинності та зміцнити правопорядок. Особливо це стосується боротьби з корупцією, організованою злочинністю та іншими серйозними правопорушеннями, які підривають основи державності та стабільності. Крім того, цей принцип сприяє формуванню правової культури, де закон є непорушним, а порушення його норм обов'язково призводить до відповідальності. Тому реалізація принципу невідворотності в сучасних умовах є не тільки вимогою правової системи, а й важливою складовою національної безпеки та розвитку України.

Принцип невідворотності покарання є фундаментальним у кримінально-правовій політиці нашої держави і передбачає, що кожен, хто вчинив злочин, повинен бути притягнутий до відповідальності та покараний. Тобто, кримінальна відповідальність є обов'язковим наслідком порушення кримінально-правових норм, а відсутність невідворотності покарання підриває основні принципи правосуддя. Більш детально цей принцип також реалізується через механізми встановлення кримінальної відповідальності та покарання, визначені у різних статтях КК України, що передбачають відповідні санкції для кожного конкретного злочину.

Невідворотність покарання як принцип має не лише національне, але й міжнародне значення. Україна, як член міжнародної спільноти, взяла на себе зобов'язання дотримуватися міжнародних стандартів у сфері кримінальної політики. Відповідно до практики Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), принцип невідворотності покарання відіграє важливу роль у забезпеченні справедливості. ЄСПЛ неодноразово підкреслював, що невідворотність покарання є одним із основних інструментів захисту прав людини, оскільки вона сприяє правовій визначеності та довірі громадян до судової системи. Таким чином, зобов'язання України щодо дотримання принципу невідворотності є частиною

більш широких міжнародних стандартів, які формують правову основу національної кримінальної політики.

Принцип невідворотності покарання є однією з ключових засад, що забезпечує ефективне функціонування правоохоронних органів. Він стимулює оперативність та результативність діяльності слідчих органів, прокуратури та судів, оскільки їх завданням є не лише розслідування злочину, але й доведення справи до логічного завершення — притягнення винних до відповідальності. Відсутність цього принципу унеможливує належну роботу системи правосуддя, оскільки створює умови для уникнення відповідальності, що підриває авторитет державних органів та знижує їхню ефективність.

Принцип невідворотності покарання відіграє ключову роль у профілактиці злочинів, оскільки безпосередньо впливає на рівень злочинності в суспільстві. Якщо особи, які мають намір вчинити правопорушення, впевнені в тому, що їхні дії будуть розслідувані, а покарання неминуче, це суттєво знижує спокусу до вчинення злочинів. Така система слугує своєрідним стримувальним механізмом для потенційних правопорушників, адже вони розуміють, що жодні обставини не зможуть захистити їх від відповідальності перед законом [1]. Це, у свою чергу, сприяє створенню безпечного середовища для громадян та зміцненню правопорядку в державі. Загалом, принцип невідворотності покарання виступає потужним інструментом кримінально-правової політики, який допомагає знизити рівень злочинності через створення умов, за яких кожен правопорушник впевнений у неминучості відповідальності за свої дії.

Реалізація принципу невідворотності покарання в Україні стикається з низкою серйозних викликів, що суттєво знижують ефективність правової системи. Однією з основних проблем є корупція на різних рівнях, від правоохоронних органів до судів. Випадки корупції підривають довіру до системи правосуддя та дозволяють правопорушникам уникати відповідальності, що зводить нанівець саму сутність невідворотності покарання.

Другою вагомою проблемою є неефективна робота судової системи, що проявляється у корупційних діяннях, затягуванні процесу розслідувань, судових розглядів та виконання рішень. Це створює ситуації, коли винні особи можуть уникнути покарання через формальні підстави або затримки у розгляді справ[2]. Затягування процесу призводить до втрати доказів, свідчень, а іноді й до спливу строку давності, що стає серйозною перешкодою на шляху до реалізації принципу невідворотності.

Ще однією проблемою є нестача ресурсів в органах правопорядку, що позначається на їхній здатності ефективно розслідувати злочини. Брак кваліфікованих кадрів, технічного забезпечення та фінансування значно обмежує можливості поліції, прокуратури та судів у забезпеченні належної реалізації цього принципу.

Принцип невідворотності покарання не означає, що кожне покарання має бути максимально суворим. Навпаки, ключовим аспектом є його пропорційність та обґрунтованість щодо конкретного злочину та обставин його вчинення. Справедливе покарання — це те, що відповідає ступеню суспільної небезпеки правопорушення та особистості злочинця. Воно повинно бути таким, що не порушує принципів гуманізму. У кримінальній політиці України важливо, щоб суди керувалися принципом індивідуалізації покарання, враховуючи всі обставини справи. Невідворотність полягає не в тому, щоб покарати якомога жорсткіше, а в тому, щоб зробити це справедливо й відповідно до закону, що водночас забезпечує довіру до правосуддя та запобігає вчиненню нових злочинів [3].

«Невідворотність покарання - є одним з головних принципів кримінального процесу, адже саме невідворотність покарання має головний вплив на осіб, які

можуть вчити кримінальні правопорушення» [4]. Невідворотність, поєднана зі справедливістю, є важливим елементом правової держави, яка забезпечує баланс між захистом суспільства та дотриманням прав кожної особи. У цьому контексті правильне застосування цього принципу є запорукою стабільного розвитку правової системи та запобігання можливим зловживанням.

Принцип невідворотності покарання є наріжним каменем у формуванні правової держави в Україні. Його значення важко переоцінити, адже він забезпечує основи для справедливого та ефективного правосуддя, яке гарантує, що кожен, хто вчиняє злочин, буде притягнутий до відповідальності. В умовах сучасних викликів, таких як корупція та неефективна робота судової системи, реалізація цього принципу стає ще більш актуальною. Невідворотність покарання не тільки зміцнює довіру громадян до правоохоронних органів, але й сприяє зниженню рівня злочинності через встановлення чітких наслідків для правопорушників.

Необхідність подальшого вдосконалення правової системи України є безсумнівною. Реформи, що здійснюються в правоохоронних органах і судовій системі, мають бути спрямовані на підвищення їхньої ефективності, прозорості та підзвітності. Важливо забезпечити, щоб кожен етап кримінального процесу відповідав міжнародним стандартам і принципам справедливості. Лише таким чином Україна зможе досягти справжньої невідворотності покарання. Реалізація цього принципу невідворотності покарання сприятиме формуванню справедливого правосуддя, де кожен громадянин буде впевнений у захисті своїх прав і свобод. Отже, невідворотність покарання — це не лише інструмент боротьби зі злочинністю, але й важлива складова демократичного суспільства, яке прагне до забезпечення правової справедливості та прав людини.

Список використаних джерел:

1. Даведенко В. А., Бірукова Л. М. Покарання та його роль у системі протидії злочинності // Шлях успіху і перспективи розвитку (до 26 річниці заснування Харківського національного університету внутрішніх справ) : матеріали науково-практ. конф., м.Харків, 2020. Ст. 166–168. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/bitstreams/04a87db4-a7a8-4f6d-b716-2c5905817c9e/download> (дата звернення: 30.09.2024).

2. Невідворотність покарання в українському праві // Українське право. URL: https://ukrainepravo.com/editor_column/donum-auctoris/nevidvorotnist-pokarannya-v-ukrayinskomu-pravi/ (дата звернення: 30.09.2024).

3. Ліщенко О.О. Поняття принципу невідворотності кримінальної відповідальності / О.О. Ліщенко; наук. керівник О.В. Кириченко // Актуальні проблеми юриспруденції та психології: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф., м. Дніпро: ВВПЗ "ДГУ", 2020. Ст. 42-47. URL: <http://info.dgu.edu.ua/jspui/handle/123456789/308> (дата звернення: 30.09.2024).

4. Електронна петиція про вдосконалення принципу невідворотності покарання в Україні // Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <https://petition.president.gov.ua/petition/99458> (дата звернення: 30.09.2024).